

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 821. 61.2 (091) «19»
DOI 10.31494/2412-933X-2019-1-9-13-21

LITERARY VERSION OF THE COLLECTIVE MEMORY IN
MEMOIRS PROSE OF THE UKRAINIAN DIASPORA:
ETHNOPSYCHOLOGICAL ASPECT

ЛІТЕРАТУРНА ВЕРСІЯ КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ
В МЕМУАРНІЙ ПРОЗІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ:
ЕТНОПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

MARYNA BOHDANOVA,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor

МАРИНА БОГДАНОВА,
гандидат філологічних наук,
доцент

mishukmarina36@gmail.com

*Berdiansk State Pedagogical
University
4 Schmidta St.,*

*Бердянський державний
педагогічний університет
вул. Шмідта, 4*

✉ *Berdiansk, Zaporizhzhia region,
71100*

✉ *м. Бердянськ, Запорізька обл.,
71100*

Original manuscript received: August 27, 2019

Revised manuscript accepted: September 12, 2019

ABSTRACT

There have been considered the literary version of collective memory in the diaspora's memoir prose, through the analysis of the ethnopsychological characteristics of Ukrainian abroad. Using the works of M. Albvax, Y. Lotman, J. Assman, P. Ricker and others, in the article there have been analyzed biographical essay about Vasyl Perepeliuk "By New Roads" (compiled by Natalia Koguska), and Anna Leskiv-Kit "Zakerson Fates. Memory of the village of Korchmin", Margarita Pylypchuk "How the past was lost".

The author of the memory uses autobiographical memory, that is the longest-lasting memory of all kinds. So, in the essay "By New Roads. Memory of Vasyl Perepeliuk" all ethnic symbols of Ukrainians: language, religion, customs, clothing, dishes have been represented. In the memory of Anna Leskiv-Kit "The Zakerson Fates. Memory of the village of Korchmin" the problem of collective memory of Ukrainians, which was blocked in Soviet times has been highlighted. The author reveals the facts of struggle of members of URA for Ukrainian state independence. The memory reveals not only the facts of certain historical events, but also represents religiosity as one of the main spiritual and ethnic dimensions of Ukrainians. Margarita Pylypchuk's memory "How the past was lost" contains information about the times of the establishment of Soviet power, German occupation, emigrants' life as well as ethnopsychological and spiritual-sacred characteristics of Ukrainians. The certain part of memories about religious holidays is complemented by the idea about holistic system of Ukrainian outlook. In the analyzed works the narrator, both as communicator and as direct participant of events, remembers and communicates to

the recipient certain facts from his life and life of society; emigration and arrangement of everyday life; psychological experiences; ethnopsychological and mental-spiritual features of Ukrainian; soviet and diaspora reception for certain historical events and facts. In this way, the narrator, who also is the main hero of the memory, as communicator transmits memory about certain events, witness and participant of which he was himself. That is why the specificity of memoir literature is factuality, chronic reproduction of events, documentalism, certain subjectivism, motivation.

Key words: *memory, diaspora, narrator, historical events, psychological experience.*

Сучасне українське суспільство вкотре замислилося над питанням національної ідентичності, визнанням ментальних особливостей у поліетнічному європейському середовищі. Певний внесок у популяризацію української культури зробили митці діаспори, які заклали підвалини рецепції та визначення місця українства в світовому глобальному просторі. Емігранти Другої світової війни, найчастіше не сприймаючи радянський режим, знаходили прихисток за кордоном. Опинившись в «чужорідній культурі» (Г. Грабович), українські емігранти намагалися осмислити і зафіксувати пережите. Цілоком не випадково саме в цей час набуває своєї популярності мемуаристика. У мистецьких і немистецьких мемуарах відображено події, пов'язані з двома світовими війнами, утвердженням тоталітарних режимів, маніпулюванням історичної пам'яті. І якщо письменники материкової України (О. Довженко, М. Рильський, В. Сосюра) змушені були підкорятися обставинам, і їх спогади відповідали радянському канону, то діаспорні (У. Самчук, Д. Гуменна, Г. Костюк, Д. Кислиця та ін.), апелюючи до світової спільноти, розвінчували тоталітарний режим Радянського Союзу; доносили парадигму ментально-культурних особливостей українського народу.

Український мовознавець, педагог і журналіст Дмитро Кислиця згадує, як на виступі в залі товариства «Просвіта» (Форт Вільям, Канада) його запитали: Чому він приїхав до Канади, якщо так палко кохає Україну? Відповідь Дмитра Варламовича облетіла всі друковані видання: « – Я рвався і приїхав до Канади, щоб скоротити шлях до України» (Кислиця, 1987: 284-285).

Комунікант у мемуарній літературі, здійснюючи певну реконструкцію власного життя, розкриває факти історії – зберігає пам'ять для прийдешніх поколінь. С. Луцій, дослідниця історико-культурного процесу української діаспори, зазначила, що «...для всіх діаспор спільним є прагнення зберегти колективну пам'ять, створити міфологізований образ своєї Батьківщини» (Луцій, 2017: 25).

Варто зазначити, що спогадова література неодноразово ставала предметом вивчення дослідників С. Андрусів, Л. Джигун, Н. Ішук-Пузняк, Т. Гажі, О. Галича, О. Рарицького, А. Цяпи та ін. Проте наразі виникла необхідність наукового осмислення літературної версії пам'яті в мемуарній прозі діаспори, її імплікації з ментально-культурним аспектом українства.

Мета нашої роботи полягає у дослідженні літературної версії колективної пам'яті в мемуарній прозі діаспори через аналіз

етнопсихологічних характеристик, духовно-сакральних проявів українства за кордоном.

Якщо звернутися до етимології лексики «пам'ять» як студій, що займаються дослідженнями роботи пам'яті в різних сферах гуманітарних наук, та мемуаристики, що представлена різними жанрами, то вони мають спільне походження – тетогоу – пам'ять. У спогаді наратор і як комунікант, і як безпосередній учасник подій згадує і передає реципієнту певні факти зі свого життя та життя суспільства. Саме тому свідчіфікою мемуарної літератури є фактографічність, хронікальне відтворення подій, документалізм, певна суб'єктивізм, вмотивованість. Автор спогаду послуговується автобіографічною пам'яттю, що з усіх видів є найбільш тривалою, яка з роками здатна випрозорюватися. Таким чином, наратор, що є і головним героєм спогаду, як комунікант передає пам'ять про певні події, свідком і учасником яких був сам. Вчені стверджують, що пам'ять живе і зберігається в трьох поколіннях: від бабусі до онука. Пам'ять, якою послуговуються наступні покоління, має визначення «після пам'ять» (М. Гірш) або «культурна пам'ять» (А. Ассман). Отже, автори спогадів передають пам'ять про пережиті ними події, скорочуючи тим самим шлях до опосередкованого співрозмовника, яким є читач.

Наведемо лише один приклад епіграфу до спогаду емігрантки Анни Леськів-Кіт (за фахом економістка): *«Минали роки, а я весь час вертала до першого у рідних сторонах і ніяк не покидала мене думка, щоб пережиття моєї молодості хоч частинно списати, щоб не дати пропасти пам'яті про події та людей того часу»* (Леськів-Кіт, 2002: 5).

Розглядаючи проблему пам'яті, варто зазначити, що у 20-х роках ХХ ст. специфіку пам'яті розглянув М. Альбвакс у роботі «Соціальні рамки пам'яті», згодом до наукового дискурсу долучилися науковці Ю. Лотман, Я. Ассман, А. Ассман, П. Рікер, П. Нора, Б. Шацька та ін. До осмислення літературної версії пам'яті зверталися як письменники, так і літературознавці, що працювали в царині історичної прози, використовуючи пам'ять більше як метафору. І тільки з 1990-х рр. пам'ять як тоталітарне, колоніальне минуле фігурує в творах сучасних митців: Юрія Андруховича, Оксани Забужко, Олеса Ульяненка, Сергія Жадана, Тані Малярчук та ін.

На формування класифікацій та осмислення різних інтерпретацій пам'яті впливають багато чинників: епоха, час, влада, режими і пов'язані з цим ментально-культурні риси народу, його ставлення до світу та життя. М. Альбвакс пам'ять про минуле ототожнює з колективною пам'яттю. Він вважає, що індивідуальна пам'ять обумовлена колективною, оскільки на пам'ять індивіда впливають соціальні процеси. Саме тому психологи пропонують пам'ять розглядати більше як суспільну, колективну, аніж індивідуальну. Колективну пам'ять, за дослідженнями М. Альбвакса, втілено в традиціях, соціальних інститутах. Саме соціальні взаємодії, ритми соціального життя є важливими факторами запам'ятовування. Психологи зазначають, що

людина запам'ятовує і зберігає в пам'яті образи, значні елементи досвіду і наново відтворює, додаючи емоції та почуття.

Так, Перша світова війна, національно-визвольні змагання 1917–1919 рр., примусова індустріалізація та колективізація, арешти, штучний голодомор 1932–1933 рр., втрати в період Другої світової війни – засвідчили більшість емігрантів.

Я. Асман розглянув індивідуальну пам'ять, але наголосив на тому, що вона створюється в кожній особистості, але живе і зберігається в комунікації. Отже, спільне минуле як письменників-мігрантів, так і пересічних людей – це набір ідентифікаційних кодів, які характерні українському народу, а жанри мемуарної літератури є надійним засобом для збереження і передачі пам'яті [с. 35]. Так, у біографічному нарисі про Василя Перепелюка «Новими дорогами», упорядник Наталія Когуська, зазначено, що *«...завжди (Василь Перепелюк) уважав себе сином українського народу, шанував свій рід і був завжди в міру гордий за своє походження. Він ніколи не боявся визнати свою національну приналежність. Для декого може бути дивною така замітка, але в Канаді, особливо в піонерських часах, було так, що українців трактували як упосліджених і не знаних тут людей в овечих кожухах. А йому не раз доводилося бувати в товаристві видатних особистостей в Канаді і поза нею й як також бути серед робочих людей різного світогляду і різних понять, але він завжди був собою (Новими дорогами, 1972: 13).* Специфіка нарису полягає у тому, що в основі твору є спогад Василя Перепелюка. Розповідь у творі ведеться спочатку нібито від батька Івана, оскільки певна частина подій, пов'язана із переселенням української сім'ї до Канади, що відбувалася до народження Василя, а потім наратором є сам автор спогаду. Василь Іванович, зображуючи власне життя, йде до більш ширших узагальнень і розкриває проблеми українців на канадській землі в цілому; висвітлює проблему становлення українства в моральній, соціальній, загальнолюдській площині.

Батьки В. Перепелюка – Іван та Ганна – були українськими «піонерами» в Канаді. Вони продовжили суспільний тип життя селянина за кордоном: розчистили хащі на своєму земельному наділі, висадили огородину, насіння, яке дбайливо перевезли з України, обзавелися коровою-годувальницею. Василь з розповідей батьків пам'ятає і у спогадах зображує становлення українства на канадській землі. Характерним для українців є національний колорит, який і зображено в нарисі. Батьки на першій службі разом з іншими переселенцями повбиралися в національну святкову одягу: *«...здавалося, що на чужині, серед лісів зацвіла всіма кольорами полянка червоними, білими і зеленими хустками жінок, голубими, рожевими і синіми стрічками в дівчат у білих вишиваних сорочках» (Новими дорогами, 1972: 20).* Почали співати «Вірюю» і по обличчю матері покотилися сльози (Новими дорогами, 1972: 20). Доброзичливість, взаємодопомога, пошана до батьків, відповідальність старших, зокрема чоловіків у сім'ї, родинні традиції – парадигма моральних цінностей, що відображають своєрідність національного характеру українців, їх етнічне самозбереження в умовах чужини. З перших сторінок біографічного

нарису постає образ дому, точніше його відсутність, що підсилює трагізм ситуації, коли, діставшись на місце подорожі, родина скинула свої речі: *«Ми вже «вдома»*. Малий син запитав: *«– Тату, а де наша хата?»*. На тую мову у моєї Ганни побігли рясним струмочком сльози» (Новими дорогами, 1972: 16). Сім'я спорудила першу хату напівземлянку, а справжнім святом в родині було будівництво нового, просторого будинку з кухнею, світлицею та двома спальнями. Опис заселення в нову хату, де «образи святих, привезені з дому, завішала (Ганна) рядочком та затикала їх запашними васильками» засвідчує дотримання українських традицій і за кордоном. (Новими дорогами, 1972: 25). Духовність є ментальною рисою українця, що постає зі ставлення родини та інших членів громади до релігії, обрядів, яким притаманна певна ритуалізація. Її дотримуються під час першої служби, розміщенні цвинтаря, весілля та ін. Василь Перепелюк зазначає: *«Тої хрест і та капличка були свідками великої святої туги за рідним краєм; були вони свідками німої скарги, горя і сліз. Тут матері-піонерки молилися за кращу долю своїх дітей, сюди приносили вони наповнене скорботою серце і тут знаходили заспокоєння»* (Новими дорогами, 1972: 20). Згодом Василь облаштував і власний дім, став успішним підприємцем, меценатом благодійних акцій, членом кількох канадських організацій та членом Української греко-православної церкви в Канаді. Як людина, Василь завжди мав свій власний світ, який увібрав у батьківській хаті (Новими дорогами, 1972: 25). Зі спогадів постають риси етнотипу українця: релігійність, ритуальність у дотриманні обрядів, прагнення до колективу. Батьківська хата пов'язана у творі з образом батька. Родина чекала Івана з гостинцем, він є годувальником в сім'ї, з його поверненням зі заробіток сім'я сідає за стіл і обговорює та планує господарчі справи, його слово є головним у вихованні мужності, відповідальності, працьовитості його синів. Певна ідеалізація притаманна опису батька Івана: *«Він любив свою родину, свою худу і неврожайну землю, свою хату, яку будував власними тоді ще молодими силами, свою церкву, шанував своїх сусідів і почував себе членом громади. Кожний прожитий тут день карбувався в його пам'яті як велика не писана книга його життя, його малих радощів і його великого терпіння»* (Новими дорогами, 1972: 28).

М. Гримич у статті «Ізоморфність українського кулінарного фольклору в українсько-канадському та українсько-бразильському діаспорних середовищах» зазначає, що «останнім могіканом» залишається прив'язаність людей (часом незбагненно сентиментальна) до їхніх своїх предків (Гримич). У спогаді Василь розповідає про весілля, на якому він був з батьками. Частували на ньому українськими стравами: смаженою капустою, голубцями, печеним і жареним м'ясом (Новими дорогами, 1972: 46). Отже, біографічний нарис репрезентує всі етнічні символи (ознаки етносу) українців: мову, релігію, звичаї, одяг, страви.

Анна Леськів-Кіт у творі «Закерзонські долі. Спогад про село Корчмин» так схарактеризовує українських переселенців у Польщі: *«Більшість українців у Польщі, попри їх переслідування, держались*

свого українського походження від початкових найтяжчих років. Ці люди хрестили людей у рідному обряді, навчали своїх дітей рідної мови, виховували їх в українському дусі, навчали читати й писати по-українськи. І за таких людей треба бути гордимі» (Леськів-Кіт, 2002: 183). Її спогади дають цінну інформацію про примусове виселення до Польщі у 1947 році (в історії відома як операція «Вісла») та боротьбу українських патріотів, що борилися з трьома окупантами рідної землі: німецькими фашистами, московськими сталіністами, польськими шовіністами» » (Леськів-Кіт, 2002: 5). До збірки також увійшли спогади брата Михайла, учасника УПА та біографії вояків УПА. Оприявнюючи факти організації Української Повстанської Армії; ставлення простого населення до українських захисників, традиції та звички вояків УПА, Анна повертає справжню історію України, яка довгий час спотворювалася. Село Корчми, з якого походить Анна, розташовано на Львівщині. Незважаючи на те, що в селі більшість складали українці, вони постійно відчували гніт з боку польського населення та адміністрації. Анна неодноразово зазнавала утисків та катувань з боку польської поліції, оскільки батько та брат Михайло були учасниками УПА. Психологічною травмою стали події виселення односельців і допит Анни, на якому її провокували, залякували, били. Під впливом травматичної ситуації, коли людина стикається з жахом, вона найчастіше впадає у стан дезінтеграції, але Анна не втратила жодного разу контроль над ситуацією і не видала ані місця знаходження бункера полякам, ані – батька та брата. Для позначення зневажливого ставлення до представників польської адміністрації, які придушували українство, Анна використовує жаргонізи: «виродки», «катюги», «садисти», «недолюдки» та ін. (Леськів-Кіт, 2002: 160). Спогад Анни висвітлює проблему колективної пам'яті українців, яка була заблокована в радянські часи. У розділі «Українська повстанська Армія» Анна наголошує на мотивації українських хлопців, що вступили до лав УПА: «наприкінці літа 1943 року в наших околицях можна вже було побачити рідних вояків. Вони виростили з поневоленого народу, бо український народ виявив сильне бажання жити вільно на своїй власній землі, а не бути наймитом московським чи польським...Українськи селяни Закарпаття були дуже горді зі свого війська, вони дивилися на упівців як на своїх синів, своїх оборонців та свою рідну армію». Хлопці українці активно вступали в армію, оскільки «не хотіли бути рабами, а бажали бути борцями та воювати за вільну і від нікого незалежну Україну. Тільки боротьба може дати волю і незалежність рідній землі» (Леськів-Кіт, 2002: 41). Спогади Анни містять не тільки факти виборювання української держави, а й репрезентує духовно-етнічні виміри українців, наприклад, один із основних – релігійність. У важкі хвилини авторка завжди звертається до Богородиці, і тільки вона їй допомагає вижити. Церкві, що збудована в 1720 році, та Чудотворній іконі Божої Матері Анна присвячує окремий розділ «Під покровом корчминської Богоматері», в якому розповідаються чудеса, пов'язані з образом.

Спогад Маргарити Пилипчук «Як губилося минуле» починається епіграфом: «Дорогому синові Володі й всій українській молоді Присвячую ці свої спогади, щоб, прочитавши їх, відчувли, який життєвий шлях пройшли їх батьки, залишаючи рідний край. І нехай

серця їх тоді наллються любов'ю, та пошаною до батьків, а розум наповниться свідомістю болі пережитого ними, щоб і самі через них навчилися любити Україну й ніколи її не забували (Пилипчук, 1956: 3). Свою еміграцію Маргарита називає мандрями. У неї, як і у більшості українців третьої хвилі еміграції, не сприйняття режиму стало причиною покинути рідну землю: *Маргарита «зібрань уникала, брехати не вміла, до церкви ходила, а й ще донька священника. Чи треба було більше...»* (Пилипчук, 1956: 51). Спогади містять інформацію про часи становлення радянської влади, німецької окупації, еміграції волинської родини спочатку до Польщі, а потім до Словаччини в 1944 р., перебування в таборах Австрії; чільне місце посідають описи примусової репатризації 1945 р.; від'їзд до Канади. Певну пам'ять твору складають пейзажи. У Маргарити добре розвинена образна пам'ять, авторка зберегла і відтворила своєрідність української місцевості Волині й Полісся.

На думку М. Костомарова, українець любить природу, тому й «українська поезія невіддільна від природи, вона оживляє її, робить учасницею радощів і горя людської душі» (Костомаров, 1861: 6). З опису природи постає українська душа: «Я – волинячка, люблю Волинь безмежно». Маргарита певний час жила й в Поліссі: *«На весні, коли широкі води розливаються, розцвітають жовті квіти, шумлять очерети. Тумани плвуть. Пахуча лепеха під час Зелених Свят естиляє підлоги церкви і хат. А бузьки довгоногі, з червоними носами, що походжають по болоті, чуються господарями там. Цього мала на Волині»* (Пилипчук, 1956: 53]. Спогади Маргарити про релігійні свята доповнюють уявлення про цілісну систему світобачення українця. Маргарита порівнює одяг, регіональні звички, що притаманні волинянам і «поліщукам», і зазначає: *«Люблю однаково, як і Волинь, і Полісся. Це ж не розривні частини нашої Батьківщини. Нема і не може бути кордонів між Волинню, Поліссям, Галичиною й Київщиною, серцем України»* (Пилипчук, 1956: 54).

Згадує Маргарита, як працюючи, одного осіннього дня, легкий вітерець, лагідне сонечко нав'яв спогад про рідну землю: *«Станеш, обіпрешся на лопату, та мрії й оволодіють ціле твоє ество. Подивишся навкруги: там корчик, там бугрик, і не зоглянешся, як думки вже далеко ... Там на Україні. Так простояв би довго»* (Пилипчук, 1956: 12). Ностальгією за рідною землею пройняті спогади проживання й в Канаді: *«Сидячи коло вікна та дивлячись на краєвиди Канади, тепер проходили мені дні у вагоні. На жаль, жодного враження по них в мене не залишилося, усі мої думки летіли назад, туди в Україну. І звісно вже в Австрію, де залишилася родина і могила матері»* (Пилипчук, 1956: 38). Маргарита Пилипчук протягом життя як в Україні, так і за кордоном змагалася за свій життєвий простір, за можливість бути собою. Аналізовані твори сприяють осмисленню українця в галузі самопізнання, до чого і закликав Є. Маланюк: *«Може, найважливішим з наших завдань, як національної спільноти, було, є і буде: пізнати себе»* (Пилипчук, 1956: 5).

Таким чином, з автобіографій, біографічних нарисів, спогадів

через опис історичних подій, оприявлено та осмислено образ українця в європейському просторі; аналіз етнопсихологічних характеристик, духовно-сакральних проявів крізь призму особистісних психологічних переживань дав можливість дослідити літературну версію пам'яті.

Література

1. Ассман Ян. Культурная пам'ять : Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности / Пер. с нем. Н.Н. Сокольской. М. : Языки словянской культуры, 2004. 368 с.
2. Гримич М. «Ізоморфність українського кулінарного фольклору в українсько-канадському та українсько-бразильському діаспорних середовищах». URL : http://chtyvo.org.ua/authors/Hrymych_Maryna/
3. Костомаров Н. И. Две русские народности / Основа : Ежемес. обществ.-полит. и лит. худож. журн. Петербург. 1861. № 3. С. 33–80.
4. Кислиця Д. Світе ясний. Спогади. Оттава : «Нові дні», 1987. 444 с.
5. Леськів-Кіт А. «Закерзонські доли. Спогад про село Корчмин» / За ред. Мирослава Іваника. Торонто. Канадсько-Український бібліотечний центр, 2002. 397 с. URL : <http://diasporiana.org.ua>
6. Луцій С.І. Романістика української діаспори 196-1980-х рр. : проблематика жанрово-стильові парадигми. Тернопіль : Джура, 2017. 412 с.
7. Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури. Нью-Йорк, 1954. 42 с. URL : <http://diasporiana.org.ua>
8. Новими дорогами. Біографічний нарис про Василя Перепелюка / опрацювала Н. Когуська. Вінніпег : Накладом Василя Перепелюка, 1972. 243 с. URL : <http://diasporiana.org.ua>
9. Пилипчук М. Як губилося минуле. Спогад. Бавнд Брук : Друкарня УПЦ, 1956. 97с. URL : <http://diasporiana.org.ua>
10. Пресіч О. Орачі прерій. Українська проза в Канаді. Проблемно-тематичні і жанрово-стильові пошуки. К. :К.І.С., 2018. 286 с. URL : <http://diasporiana.org.ua>
11. Хальбваск М. Социальные рамки памяти / Пер. с фр. и вступ. статья С.Н. Зенкина. М. : Новое издательство, 2007. 348 с.

References

1. Assman Yan. Kulturnaia pamiat : Pysmo, pamiat o proshlom u polytecheskaia ydentychnost v vysokikh kulturakh drevnomy / Per. s nem. N.N. Sokolskoi. M. : Yazyky slovianskoi kultury, 2004. 368 s.
2. Hrymych M. «Izomorfnist ukrainskoiho kulinarnoho folkloru v ukrainsko-kanadskomu ta ukrainsko-brazylskomu diaspornykh seredovyschakh». URL : http://chtyvo.org.ua/authors/Hrymych_Maryna/
3. Kostomarov N. Y. Dve russkye narodnomy / Osnova : Ezhemes. obshchestv.-polyt. y lit. khudozh. zhurn. Peterburh. 1861. № 3. S. 33–80.
4. Kyslytsia D. Svite yasnyi. Spohady. Ottava : «Novi dni», 1987. 444 s.
5. Leskiv-Kit A. «Zakerzonski doli. Spohad pro selo Korchmyn» / Za red. Myroslava Ivanyka. Toronto. Kanadsko-Ukrainskyi bibliotchnyi tsentr, 2002. 397 s. URL : <http://diasporiana.org.ua>
6. Lushchii S.I. Romanistyka ukrainskoi diaspory 196-1980-kh rr. : problematyka zhanrovo-stylovi paradyhmy. Ternopil : Dzhura, 2017. 412 s.
7. Malaniuk Ye. Narysy z istorii nashoi kultury. Niu-York, 1954. 42 s. URL : <http://diasporiana.org.ua>
8. Novymy dorohamy. Biohrafichnyi narys pro Vasyliya Perepeliuka / opratsiuvala N. Kohuska. Vinnipeh : Nakladom Vasyliya Perepeliuka, 1972. 243 s. URL : <http://diasporiana.org.ua>

9. Pylypchuk M. Yak hubylosia mynule. Spohad. Bavnd Bruk : Drukarnia UPTs, 1956. 97s. URL : <http://diasporiana.org.ua>

10. Presich O. Orachi prerii. Ukrainska proza v Kanadi. Problemno-tematychni i zhanrovo-stylovi poshuky. K. :K.I.S., 2018. 286 s. URL : <http://diasporiana.org.ua>

11. Khalbvaks M. Sotsyalnye ramky pamiaty / Per. s fr. y vstup. statia S.N. Zenkyina. M. : Novoe yzdatelstvo, 2007. 348 s.

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто літературну версію колективної пам'яті в мемуарній прозі діаспори через аналіз етнопсихологічних характеристик українства за кордоном. Послугуючись роботами М. Альбвакса, Ю. Лотмана, Я. Ассмана, П. Рикера та ін., у статті проаналізовано біографічний нарис про Василя Перепелюка «Новими дорогами» (упорядник Наталія Козуська), Анни Лесків-Кіт «Закерзонські доли. Спогад про село Корчмин», Маргарити Пилипчук «Як губилося минуле».

Автор спогаду послугується автобіографічною пам'яттю, що з усіх видів є найбільш тривалою, яка з роками здатна випрозорюватися. Так, у нарисі «Новими дорогами. Спогад про Василя Перепелюка» репрезентовано всі етнічні символи українців: мову, релігію, звичаї, одяг, страви. У спогаді Анна Лесків-Кіт «Закерзонські доли. Спогад про село Корчмин» висвітлює проблему колективної пам'яті українців, яка була заблокована в радянські часи. Авторка розкриває факти виборювання незалежності української держави учасниками УПА. Спомин розкриває не тільки факти певних історичних подій, а й репрезентує релігійність як один із основних духовно-етнічних вимірів українців. Спогад Маргарити Пилипчук «Як губилося минуле» містить інформацію про часи становлення радянської влади, німецької окупації, життя емігранта, а також етнопсихологічні та духовно-сакральні характеристики українців. Певну частину спогадів про релігійні свята доповнюють уявлення про цілісну систему світобачення українця. У проаналізованих творах наратор і як комунікант, і як безпосередній учасник подій, згадує і передає реципієнту певні факти зі свого життя та життя суспільства: еміграція та облаштування побуту; психологічні переживання; етнопсихологічні та ментально-духовні особливості українства; радянську та діаспорну рецепцію на певні історичні події та факти. Таким чином, наратор, що є і головним героєм спогаду, як комунікант передає пам'ять про певні події, свідком і учасником яких був сам. Саме тому специфікою мемуарної літератури є фактографічність, хронікальне відтворення подій, документалізм, певна суб'єктивізм, емотивованість.

Ключові слова: пам'ять, діаспора, оповідач, історичні події, психологічний досвід.